

ენათმეცნიერება Linguistic

ემოციის გადმოცემის ლინგვისტური საშუალებები ტექსტში

(მოთხრობების „A Friend on the Line“ და „The Blanket“- ის მასალაზე)

ნინო სარაჯიშვილი, გიორგი ყუფარაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail: nino.sarajishvili@yahoo.com; kuparadze.george@gmail.com

წინამდებარე სტატიაში წარმოდგენილია ნაწარმოების პერსონაჟთა შინაგანი სამყარო, მათი სულიერი თუ ემოციური მდგომარეობის სრული სურათის აღწერა იმ ენობრივი საშუალებებით, რომლებსაც ავტორები იყენებენ მთავარ გმირთა პიროვნული ხატის სრულად ჩვენებისა და მკითხველის მიერ ზედმიწევნითი სიზუსტით აღქმის მიზნით.

ჩატარებულმა ანალიზმა გვიჩვენა, რომ სტრუქტურულ-სემანტიკური დინამიკისა და პრაგმატისტული ანალიზის მეშვეობით განსაკუთრებული აქცენტი (მინიშნება) კეთდება პრაგმატისტულ ასპექტზე ანუ იმაზე, თუ რა ინფორმაციაა ჩადებული ადრესანტის (პერსონაჟის) მიერ ამა თუ იმ ემოციის გამოხატვისას და როგორ აღიქვამს ადრესატი (მკითხველი) გადმოცემულ ინფორმაციას იმ ენობრივ საშუალებათა საფუძველზე, რომელთაც იყენებს ნაწარმოების გმირი მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში.

წინა პლანზე წამოვწიეთ ძირითადი ემოციებისათვის და ემოციის შემცველი ენობრივ საშუალებათა სტრუქტურულ-სემანტიკური მოდელები. ემოციათა გამოხატვის პრაგმატისტული პოტენციალის კვლევა ნამდვილად ღირებულია მხატვრული ტექსტის პრაგმალინგვისტიკისათვის, სხვადასხვა ხალხთა ისტორიის კვლევისათვის, რაც უცილობლად ასახავს თანამედროვე ენათმეცნიერების ამოცანათა ფართო სპექტრს.

კვლევის შედეგად ასევე შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ მხატვრულ ტექსტში ემოციური დატვირთვა/შეფერეილობა შეიძლება გამოყენებულ იქნას პერსონაჟის მეტყველების კულტურის

უკეთ წარმოჩინებასა და აღქმაში, რაც გულისხმობს ნაწარმოების გმირთა მიერ, ინტერაქციის დროს, ემოციათა გამოხატვის საშუალებათა გამოყენების მართებულობას.

საკვანძო სიტყვები: ემოციური მდგომარეობა, ლიტერატურული ტექსტი, პიროვნული ხატი, სტრუქტურულ-სემანტიკური მოდელები, დატვირთვა/შეფერილობა

ინდივიდის ემოციები და მათი ენობრივი გამოხატვის მექანიზმები მუდამ იყო მეცნიერული კვლევის საგანი. ამ ფენომენს იკვლევს არაერთი მეცნიერება. მათ შორისაა: ფსიქოლოგია, ფიზიოლოგია, სოციოლოგია, ეთიკა, მედიცინა, ბიოქიმია, ლინგვისტიკა, ლიტერატურათმცოდნეობა. ემოციის გამოხატვის საშუალებათა სემანტიკის აღწერა შეიძლება გამოყენებულ იქნას ნებისმიერ მხატვრულ ნაწარმოებში, სადაც განვიხილავთ და ვაანალიზებთ ტექსტს, წარვმართავთ მისი ლექსიკური და სემანტიკური ერთეულების კვლევას სხვადასხვა კუთხით. მხატვრულ ნაწარმოებებს, კერძოდ, მოკლე მოთხრობებს (**British and American short stories**), განვიხილავთ ფრთხილად და, ამავდროულად, კრიტიკულად; ტექსტის სწორად გააზრებასა და ინტერპრეტაციაში გვეხმარება თეორიული ცოდნა და გამოცდილება. აგრეთვე, ძალიან მნიშვნელოვანია ამოცნობა იმ ლინგვისტური, სტილისტური საშუალებებისა, რომლებსაც ავტორი საკუთარ ტექსტში იყენებს ამ უკანასკნელის სწორად გაგებისა და აღქმის თვალსაზრისით. უნდა ვაღიაროთ, რომ სწორედ მწერლის ენა გვეხმარება მოქმედ პირთა სახეების გახსნაში, მათი გრძნობებისა და ფიქრების გააზრებაში.

წინამდებარე სტატიაში წარმოვადგენთ ნაწარმოების პერსონაჟთა შინაგანი სამყაროს, მათი სულიერი თუ ემოციური მდგომარეობის სრული სურათის აღწერას იმ ენობრივი საშუალებებით, რომლებსაც ავტორები იყენებენ მთავარ გმირთა პიროვნული ხატის სრულად ჩვენებისა და მკითხველის მიერ ზედმიწევნითი სიზუსტით აღქმის მიზნით.

" **A Friend on the Line** " -ის ავტორი ამერიკელი მწერალი *მაიკლ ბერჩ ჯენინგია*. მოთხრობა პირველ პირშია დაწერილი. მასში ორადორი მოქმედი პირია: მოთხრობის ავტორი და 88 წლის *ადოლფ მესი*.

როგორც სათაურიდანაც ჩანს, მოთხრობა არის ადამიანზე, რომელიც ტელეფონის საშუალებით დაუმეგობრდება მეორე ადამიანს. მოთხრობის პირველსავე აბზაცში ავტორი გვიამბობს, რომ მან შემთხვევით არასწორად აკრიფა ტელეფონის ნომერი და უცხო ადამიანთან მოხვდა. ერთი შეხედვით აქ არაფერია გასაკვირი, მაგრამ საოცარია ის, რომ უცხო ადამიანმა პირდაპირ მიახალა მას, თქვენ არასწორად აკრიფეთ ნომერიო, არც დაელოდა იმას თუ რის თქმას აპირებდა ადრესატი. სწორედ უცხო ადამიანის ასეთი ქმედება გახდა ავტორის ინტერესის

აღმძვრელი. თავიდანვე იგრძნობა, რომ ადრესანტი არაა კეთილად განწყობილი აბეზარი ზარების ავტორის მიმართ და იგი გაღიზიანებით პასუხობს ტელეფონს, " **a husky male voice snapped before the line went dead., the phone slammed down. .. You figure it out! " voice snapped** _მოკლედ, მკვახედ მოუჭრა, **the phone slammed down** _ ტელეფონი უხეშად დაკიდა.

მოთხრობის დასაწყისში ვხედავთ, რომ ახალგაზრდა კაცი ერთგვარ ავანტიურაში ებმება, მას ინტერესი უჩნდება უცხო ადამიანის მიმართ. იგი არ ეშვება საკმაოდ ცივად განწყობილ ადამიანს, რომელიც სატელეფონო ხაზის საპირისპირო მხარესაა და თან არანაირ სურვილს ავლენს გააბას საუბარი უცხო ადამიანთან და თავი შეიქცეოს. იგი საკმაოდ უხეშად მიმართავს ადრესატს, აბა გამოიცან რატომ გპასუხობ ასეო : **"You figure it out!"**

მაგრამ ახალგაზრდა კაცი დაჟინებით აგრძელებს რეკვას, რადგან მას არ აშინებს უცხო ადამიანის აშკარად არათავაზიანი დამოკიდებულება. მის ამ დაჟინებულ, ოდნავ თავხედურ საქციელს ამართლებს ის ფაქტი, რომ იგი პოლიციაში მუშაობს და პოლიციელი უნდა იყოს ცნობისმოყვარე და დაფიქრებული: **A cop is trained to be curious _ and concerned"** იგი ერთგვარად დაბნეულია უცხო ადამიანის ასეთი უხეში რეაქციით, მაგრამ რადგან ცნობისმოყვარეა, ერთგვარი სიამოვნებით და დაჟინებით ცდილობს უცხო ადამიანთან დაკავშირებას : **"I sat there awhile, the receiver hanging loosely in my fingers. I called the man back... Chuckling, I dialed the man back.."**

როგორც მოთხრობის მეორე ნაწილიდან ირკვევა, ეს ორი ადამიანი ერთმანეთს დაუახლოვდება და საკმაოდ ხშირი სატელეფონო საუბრები იმართება მათ შორის. ისინი ბევრ საერთოს აღმოაჩენენ ერთმანეთში და პირველ რიგში იმას , რომ ორივეს მარტობის განცდა აქვს და ორივე მარტოა: *ადოლფი* 88 წლისაა და ყველა მისი ახლობელი გარდაცვლილია. მეორე მხრივ, ყმაწვილი კაციც ობოლთა თავშესაფარში იზრდებოდა და ყოველთვის ჰქონდა უმამობის განცდა. *ადოლფი* სწორედ მამის როლს ირგებს მის ცხოვრებაში და ბრძნულ რჩევებსაც აძლევს ახალგაზრდა კაცს; **"Adolf warmed to the role of counselor . While discussing disagreement I'd had with a supervisor , I told my new friend, I think I ought to have it out with him. " What's the rush ? Adolf cautioned " Let things cool down"**

ადოლფი მოხუცია. იგი ყოყმანობს, ფრთხილობს და ახალი მეგობრის შეძენას არ ჩქარობს. მწერალი ამბობს: **"he hesitated . His voice sounded a little tentative, Adolf cautioned."** იგი 88 წლისაა, ბევრი რამ უნახავს, გამოუცდია და ამიტომაც ასე იქცევა. ყმაწვილი კაცი ისე დაუახლოვდა მოხუცს, რომ უკვე მასთან ფიზიკურად შეხვედრას გეგმავს და ამისთვის ხელსაყრელი მომენტია *ადოლფის* დაბადების დღე. ამ ორი ადამიანის შეხვედრა მართლაც მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ორივესთვის, მაგრამ საუბედუროდ *ადოლფი* უეცრად გარდაიცვლება და ისინი ერთმანეთს ვერ ხვდებიან. ახალგაზრდა კაცი სასოწარკვეთილია: **" I stood there in shock and disbelief. Then, pulling**

myself together, .. I walked toward the car, misty_eyed." იგი თვალცრემლიანია, რადგან მან ახლო მეგობარი, მამობრივი მზრუნველობისმქონე ადამიანი დაკარგა. თუმცა იგი მაინც ბედნიერია რადგან ჰქონდა შესაძლებლობა ამ ადამიანთან ურთიერთობისა. **"I felt warmth surging through me".**

მეორე მოთხრობის " **The Blanket** " ავტორიც ამერიკელია. როგორც სათაურიდან ირკვევა საბანი მნიშვნელოვანი ნივთია ამ მოთხრობაში, იგი ერთგვარი სიმბოლოა რომელიც გამოხატავს შვილის მადლიერებას, ზრუნვას მოხუც მშობელზე, რომელიც მოხუცთა სახლში უნდა წავიდეს. მოხუცთა სახლი, ესაა ადგილი, რომლის ხსენებასაც მოქმედი პირები გაურბიან: **"Dad would be doing it - sending Granddad away" , "away" -** სიმორე. დამორება შინიდან, შორს. **" .. to go away to the great brick building - government place"**

შვილიშვილი მაინც ვერ წარმოიდგენდა, რომ მამა მოხუც ბაბუას მოხუცთა სახლში გაუშვებდა. ეს წარმოუდგენლად მიაჩნდა მანამდე, სანამ მამამ მოხუცს საუკეთესო ხარისხის საბანი არ მოუტანა. ეს საბანი ნიშანია იმისა, რომ ბაბუა უნდა წავიდეს სახლიდან შორს. შვილიშვილისა და ბაბუასათვის აუტანელი სევდიანი სააღამო დადგა. მეორე დღეს ისინი ერთმანეთს უნდა დაშორდნენ: **"And this was the last evening they'd be having together."**

მწერალი არ ცდილობს დაწვრილებით დაგვიხასიათოს და აღწეროს ამ ერთი ოჯახის სამი თაობა: ბაბუა, შვილი და შვილიშვილი, სამაგიეროდ მამის საცოლე ერთგვარი თავშეკავებით, მაგრამ მაინც სხვა პერსონაჟებისაგან განსხვავებით ჰყავს ნაჩვენები: **"Dad would marry that girl, yes that girl who'd kissed him and slobbered over him, saying she'd try to be a good mother to him, and all".** **"To slobber"**- დორბლის დენა, სიამაყის, თავშეკავების გარეშე, სენტემენტალური ლაპარაკი; ეს სიტყვა ეჭვქვეშ აყენებს ამ ქალის სურვილსა და მონდომებას, რომ დედობრივი სიყვარული და მზრუნველობა გაუწიოს პატარა ბიჭს .ამას ბავშვიც გრძნობს, ამ ქალზე გაფიქრებისას მან უნებლიეთ მოუხერხებლად გადაიწია და სხეულს აუტანელი ტკივილი მიაყენა.

მიუხედავად იმისა, რომ მამის საცოლის პორტრეტი საკმაოდ მუნწად, სულ რამდენიმე სიტყვით არის აღწერილი, იგი მაინც უმნიშვნელოვანესია: **"the pretty girl with the hard, bright face like a china doll's"** პოლისემანტური ზედსართავი სახელი "hard" - ის ლექსიკურ -სემანტიკური ერთ-ერთი მნიშვნელობაა თანაგრძობის, სიყვარულის უნარის არმქონე, და გამოიყენება გულქვა, შეუბრალებელი ადამიანების დახასიათებისას. სწორედ ესაა ის ზედსართავი სახელი, რომელიც ამ ქალს ახასიათებს. სიტყვა **" hard"** -ს ემატება **"bright face like a china doll's"** - ფაიფურის თოჯინას მსგავსი სახე ჰქონდა ამ ქალს. ფაიფურის თოჯინა სიმბოლოა ცივი , უგრძობი, უემოციო სახის მქონე ადამიანისა; მკითხველი უკვე ხვდება, რომ ამ ქალის სახით ოჯახში შემოვა ადამიანი, რომელიც ოჯახს სითბოს და სიყვარულს არ მოუტანს. ამას უკვე მამაც ხვდება და გრძნობს. როდესაც საცოლე თავის საქმროს საყვედურობს ძვირფასი საბნის ყიდვის გამო , მამა

თავის დაცვას ცდილობს: **"He cleared his throat , and said defensively"**, ცოტა მოგვიანებით მამა უკვე გაუბედავად, ყოყმანით მიადევნებს მზერას გაბრაზებით მიმავალ საცოლეს : **"And now she was suddenly going away in a huff...Dad was looking after her uncertainly"**. **"uncertainly"** -ეს სიტყვა მრავლის მთქმელი და მეტყველია, ნეტა იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ მამას უკვე ეჭვი ეპარება თავის გადაწყვეტილების სისწორეში; იქნებ მან დაიწყო ფიქრი იმაზე. რომ არ ღირს ამ ქალის ცოლად მოყვანა.

მოთხრობაში აღწერილია ბაბუას სახლიდან წასვლის წინა საღამო. ამ საღამოს ამ ოჯახის სამი თაობის მამაკაცებს ბოლოჯერ აქვთ საშუალება ერთად იყვნენ. თავიდან ბაბუა და შვილიშვილია სახლში. ეს ორი ადამიანი მთელი სიმძაფრით შეიგრძნობს ერთმანეთთან მოსალოდნელი დაშორებით გამოწვეულ სევდას. ავტორი მეტად თავშეკავებით ცდილობს დაგვიხატოს ის ემოცია, რაც ახლა მათთან ტრიალებს. მოხუცი ეთხოვება შვილიშვილს ვიოლინოზე საყვარელი მელოდიების დაკვრით; ბაბუა შვილიშვილის განწყობა ძალიან სევდიანია. მელოდიაც კი სევდიანია: **" This is one you 'll like to remember....' , "Listen to this, will you? It's a bit sad, but a fine tune for a night like this"**.

ბაბუა ცდილობს სევდიანი და დამბული სიტუაცია განმუხტოს: იგი ერთგვარად ამართლებს შვილის გადაწყვეტილებას მოხუცთა სახლში მისი გაშვების შესახებ, და ისე წარმოაჩენს სიტუაციას, რომ მისი გადაწყვეტილება და სახლის დატოვება მისთვის ერთგვარი შვებაა: **"and then there'll be babies coming, and I'd do not want to be there to hear them crying at all hours. It's best that I take myself off, like I'm doing."**

ბაბუა თავის თავს მომაბეზრებელ მოხუცად ხატავს, რომელიც გამუდმებით თავს აბეზრებს ყველას თავის ტკივილზე და განცდებზე ლაპარაკით: **" And what would an old fellow like me be doing around their house, getting in the way, an old nuisansce, what with my talk of aches and pains!"** მოხუც კაცს ფრთხილი, შიშნარევი დამოკიდებულება აქვს მომავალი სარძლოს მიმართ. ეს კარგად ჩანს მისი მოძრაობიდან, შეცბუნებული, მოკრძალებული საუბრიდან; როცა ახალგაზრდა ქალი გამოჩნდება ბაბუა შეცბუნებული წყვეტს დაკვრას: **„the tune stopped on a wrong, high, startled note."** (შემცბარი და შეშინებული მოხუცი არასწორ ბგერაზე უეცრად წყვეტს დაკვრას. ბაბუა თვალის გასწორებასაც ვერ უბედავს სარძლოს: **"eyes cast down"**; იგი შემცბარია, შეწუხებულია, თვალები დახრილი, თითქოს დამნაშავეა რამეში. ამის საპირისპიროდ თვალში საცემია ქალის მოურიდებელი, უკმეხი და კრიტიკული საუბარი მომავალი მეუღლის მიმართ: იგი ახალგაზრდა კაცს საყვედურობს იმის გამო, რომ მამას უყიდა თბილი ძვირფასი საბან თან წასაღებად: **"she said to him coldly, It cost something, that... " " The girl stood there, still intent on the blanket. " " It's double, too" she said reproachfully, to Dad.**

ამგვარად, როგორც ჩატარებულმა ანალიზმა გვიჩვენა სტრუქტურულ-სემანტიკური დინამიკისა და პრაგმატისტული ანალიზის მეშვეობით განსაკუთრებული აქცენტი (მინიშნება) კეთდება პრაგმატისტულ ასპექტზე ანუ იმაზე, თუ რა ინფორმაციაა ჩადებული ადრესანტის (პერსონაჟის) მიერ ამა თუ იმ ემოციის გამოხატვისას და როგორ აღიქვამს ადრესატი (მკითხველი) გადმოცემულ ინფორმაციას იმ ენობრივ საშუალებათა საფუძველზე, რომელთაც იყენებს ნაწარმოების გმირი მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში.

კვლევის შედეგად ასევე შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ მხატვრულ ტექსტში ემოციური დატვირთვა/შეფერეილობა შეიძლება გამოყენებულ იქნას პერსონაჟის მეტყველების კულტურის უკეთ წარმოჩინებასა და აღქმაში, რაც გულისხმობს ნაწარმოების გმირთა მიერ, ინტერაქციის დროს, ემოციათა გამოხატვის საშუალებათა გამოყენების მართებულობას.

ლიტერატურა:

1. დ. სირია, გ. ყუფარაძე, ლ. დუმბაძე 2009 Read, Write and Discuss (A Practical Course in Analytical Reading) თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
2. Шаховский, В.И. 2009 Эмоции: Долингвистика, лингвистика, лингвокультурология. Москва.
3. Могутова, Н.В. 2002. Основные проблемы использования эмотивных языковых единиц для придания высказыванию естественности и эмоциональности (на примере английски междометий). Язык, коммуникация и социальная среда. Воронеж вып. 2:88-93.
4. Васильев, В.А. 1980. Эмоции и мышление. Москва: Изд-во Моск. ун-та.
5. Izard, K. 1972. Patterns of Emotions. New York: Academic Press.
6. Arnold, M.F. 1960. Emotion and Personality. New York: Columbia University Press.
7. Cannon, W.B. 1927. The James-Lange Theory of Emotions: A Critical Examination and an alternative Theory. American Journal of psychology N 39:106-124

Nino Sarajishvili, Giorgi Kuparadze
Linguistic Means for Expressing Emotions in a Literary Text

Abstract

A description of semantics is the means of expressing emotions that can be used in any literary work. We investigate and analyze the text, conduct the research of its lexical and semantic units from different dimensions.

In the present paper, we deal with a complete description of the inner world of the characters in a literary work, their spiritual or emotional state of mind through the linguistic means that are used by the authors to fully display the personal images of the main characters and to perceive them thoroughly by the reader.

The conducted analysis has shown that through the structural-semantic dynamics and pragmatic analysis and particular emphasis is made on the practical aspect of what type of information is realised by the addresser (character) while expressing this or that kind of emotion and how the recipient perceives this information based on the protagonist's behaviour in a given particular case.

We have foregrounded structural-semantic models of basic emotions and linguistic means containing emotions. The study of the pragmatic potential of the expression of emotions is indeed valuable for the pragmatics of a literary text, for the scrupulous understanding of various nations' history, which inevitably reflects and will reflect in future the wide range of tasks of modern linguistics.

Finally, we should also conclude that emotional load/coloring in a literary text can be represent better and perceive a characters' cultural speech, which implies the correctness and exactness of the characters' use of the means of expressing emotions during the interaction.

Key words: emotional state, literary text, personal image, structural-semantic models, load / colouring

რეცენზენტი: პროფესორი ნ. ჟანპეისოვა